

Robert Haasnoot overleefde uitgezaaide longkanker, tegen alle verwachtingen in.

Interview Hilbrand Rozema

Hij leeft nog! Wie had dat gedacht? Robert Haasnoot 'behoudt nog altijd een voorsprong op zijn ernstige ziekte'. Wat betekent dat? Het staat achterop zijn nieuwe boek, dat niet voor niets Uitzaaien heet.

En een voorsprong, dat klinkt alsof hij verward is een race tegen de tijd. Maar hij zit op zijn gemak, aan het strand van Katwijk. Hier, in het vissersdorp aan de Noordzee, is hij thuis - en buitenstaander.

Hij had al afscheid genomen van het leven. Maar toen werd hij, heel langzaam en tegen alle verwachtingen in, weer beter.

Alle reden voor een gesprek, met deze mysticus van het Nederlandse duinlandschap en scharrelaar langs de vloedlijn, waar hij nog de verre ruis hoort van de psalmen uit zijn jeugd.

De jaren trekken hun sporen. Ons laatste interview was 26 jaar geleden, voor het tijdschrift *Liter*. Ook hier, aan zee. Zelfde plek, half leven later. We praten direct weer verder, alsof het gisteren was. Haasnoot is een man van anekdotes.

‘Tot 1920 ongeveer had je hier zon- en maanaanbidders, restjes van de Romeinse Januscultuur.’ Ik kijk hem ongelovig aan. ‘Ja, echt! Katwijkers voerden reidansen uit in de duinen.’

En nu we toch bezig zijn: ‘Dit is een markante plek, de Romeinse keizer Caligula wilde naar Engeland, maar oog in oog met de grimmige zee verloor hij vermoedelijk de moed.

Hij was bang te verdrinken en stelde zijn soldaten op in slagorde, met pijlen en speren gericht op de zee. Het lukte, het werd eb! Ze hadden de zeegod Neptunus verslagen.’

Zo, zoals die Romeinen de zee versloegen, moet Haasnoot zich hebben gevoeld, toen hij toch verder kon na de diagnose ‘vierde stadium longkanker, uitgezaaid’.

Het kon niet, maar het gebeurde toch. In *Uitzaaien* doet hij verslag van een gestadige berusting, bevrijding zelfs.

Hoe reageerde die keizer op het verslaan van de Noordzee? ‘Hij liet schelpen verzamelen om die uit te strooien over de Romeinse straten. De Katwijkse schelpen kwamen in Rome terecht!’

En hoe reageerde Haasnoot, toen ook voor hem de zee terugweek? Hij pakte de pen en ging verder, met het uitstrooien van zijn ‘Katwijkse’ verhalen over de wereld. ‘Er staan nu twee nieuwe romans op stapel.’

Het is nogal wat, wat u hebt meegemaakt: berusten in het zekere einde, dat snel nadert - en dan: u mag door!

‘Ja, de dood wilde me niet meer. Mijn levenslust is terug, ik heb zo’n zin in schrijven, ben dankbaar en tevreden. De overlevingskansen waren klein, de diagnose medio mei 2022 was: ‘Longkanker stadium IV met uitzaaiingen in de lymfeklieren, ook langs de longvliezen en mogelijk langs de lymfevaten.’

Na vijf jaar leeft nog maar 3 procent van de patiënten, zo las hij destijds. ‘Het is mogelijk dat een longontsteking mijn immuunsysteem heeft aangejaagd. Ook het coronavaccin kan dat effect hebben, las ik onlangs op de site van de NOS.

Mogelijk was er sprake van een soort ‘Blitzkrieg’ in mijn lijf daardoor. Een dierbaar familielid met kanker gaat het niet redden. Dat vind ik heel moeilijk.

In medisch opzicht gaat het goed, ik heb elke drie maanden een CT- en een MRI-scan. Zo’n geregelde controle heeft een groot voordeel: zodra er wat opduikt, word ik behandeld.’

‘Ik keek filmpjes over bijna-doodervaringen en dacht: of je dooft uit, of je gaat over naar iets fantastisch.’

Wat vond u het moeilijkst in die ‘laatste fase’?

‘Om de controle los te laten. En wat het met mijn dochter en zoon deed, Sasha (25) en Aran (22).’ Haasnoot is in 2008 gescheiden en heeft geen relatie. ‘De massale steun van familie en kennissen deed me goed, zelfs de dames van de kapsalon stuurden een kaart. Zo lief.

Je invloed op anderen, op dorpsgenoten, kan groter zijn dan je dacht. Toen het ernaar uitzag dat ik het ging redden, ben ik aan het schrijven geslagen. In slechts drie weken tijd heb ik *Uitzaaien* geschreven.

Ik wilde dierbaren en verplegend personeel en artsen bedanken, dus heb ik in eerste instantie het manuscript zelf vormgegeven. Ik liet vijftig exemplaren drukken in eigen beheer. Nu is het uitgegeven bij een echte uitgeverij.’

Wat heeft u het meest verrast toen u zou doodgaan?

‘Mezelf, mijn berusting. Ik was niet angstig. Ontheven zijn van verplichtingen vond ik fijn. Dit is mijn laatste fase, dacht ik. Ik ben geen moedig mens, maar ik ervoer een sterke overtuiging dat mij niks kwaads meer kon gebeuren.

Ik keek filmpjes over bijna-doodervaringen en dacht: of je dooft uit, of je gaat over naar iets fantastisch.’

‘Een jaar eerder was ik voor het eerst in mijn leven patiënt in een ziekenhuis geweest, vanwege een tia. Mijn mond was scheef, mijn arm deed het niet meer.

Vanuit de rijdende ambulance zag ik de takken langs het raam schuiven en toen dacht ik ineens: je hebt het goed gedaan. Mét al je beperkingen heb je veel beleefd en mooie dingen gemaakt. En je hebt je nooit laten leiden door angst.’

‘Ja. En ik was nieuwsgierig: wat komt er na het leven? Alleen wilde ik zo graag meer tijd, voor mijn zoon en dochter. Het ging me te snel. Maar al die tijd had ik een basisvertrouwen.

Ik herinner me hoe ik als kind ontzettend veel van Jezus hield. Die warmte en liefde zijn het fundament van mijn vertrouwen. Ik herinner me de liefdevolle God van de lagere school, anders dan de nukkige, toornige God van onze kleine kerk.

Maar een zenboeddhist of een moslim koppelt zijn herinneringen weer aan iets heel anders. En toch is dat hetzelfde mysterie, denk ik, hetzelfde diepe weten, waarvoor religies woorden zochten.

Al die beelden en woorden verwijzen naar iets daarachter. En wat daarachter ligt, is woordeloos. Met de dood in de ogen, kwam ik uit op dát. Een oer-weten. Nee, ik heb geen twijfel of aanvechting gehad, zeker niet over eeuwig-verloren gaan.’

Uit wat voor gezin komt u?

‘Mijn moeder was geboren Amerikaanse, als kind heb ik in de buurt van New York gewoond. Met zo’n moeder hoorden wij er in het dorp nooit helemaal bij. Onder andere die positie heeft me tot schrijver gemaakt.

Mijn moeder was een vrouw van verhalen. Ze leefde binnenshuis met haar sterke verbeelding. Ze bezat het vermogen om van het saaie alledaagse iets spannends en spectaculairs te smeden.

Vanwege haar Amerikaanse achtergrond had ze niet altijd vat op de codes van de Katwijkse gemeenschap. "Die is nu eenmaal anders", werd er gezegd. Zelf was ik weinig sociaal. Ik had weinig vriendjes.

Een dromerig kind en zelfs zo verstrooid, dat ik als bezorger van het *Reformatorisch Dagblad* op mijn route geregeld moest aanbellen bij de huizen, omdat ik direct vergat of ik de krant nu wel of niet had bezorgd.

Mijn vader was autist. Gelukkig kon ik in zijn laatste maanden veel tijd met hem doorbrengen. Dat was heilzaam. Hij ging vreedzaam het leven uit, een eerbiedig moment. Alle spanning over het wetticisme van supralapsarisme en uitverkiezing, viel weg.

Toen hij was opgegeven, kwamen de ouderlingen. Ik was bang dat zij met hun nierenproevende gave bij hem twijfel zouden zaaien. Dat zeg ik niet boos, maar

feitelijk. Later vroeg ik mijn vader hoe dat gesprek was gegaan.

Hij was lang stil en zei toen: "Weet je ... Jezus werd ook verleid door de Satan." Met dat ene zinnetje gaf hij tot mijn opluchting aan hoe ver hij afgedreven was van die theologische doemgedachten.'

Wat betekent religie, geloof, vandaag voor u?

'Ik zie het menselijke in de godsdienst. Al jong doorzag ik: dit is theater, met die rijzende en dalende stemmen, het bulderen, temen, flemen en fluisteren. Wel hield ik van oude woorden, zoals 'ootmoedig' en 'goedertieren'.

Ik begreep dat je met taalvaardigheid, in dit geval in de tale Kanaäns, macht kon uitoefenen over anderen. Dat vond ik aanlokkelijk. Vandaar dat ik dominee wilde worden. Maar ja, dan moest je wel eerst bekeerd worden.

Een schier onneembare hindernis, helaas. Ik kijk ernaar zonder rancune. Iemand schreef dat ik terug moest naar de kerk. Ik reageerde: mevrouw, het strand is 24/7 open - en dat is ook een werkplaats van de Geest.

Godsdienst en geloof wil ik scheiden. Godsdienst is een vehikel om het onzichtbare te bevatten. Zodra je er woorden voor zoekt, ontglipt het je al.'

U hebt de schaduwen van vroeger kunnen afschudden?

‘Je kunt niet je hele leven blijven hangen in je kinderjaren. Doe er wat mee. Ga naar een goede psychiater, spreek je uit, maar sluit het na een jaar of wat af. En trouwens, zo’n bevindelijke ‘zware’ jeugd heeft ook een pré!

Dat heb ik gemerkt tijdens mijn ziekte. Bevindelijk-gereformeerden kunnen buitengewoon goed omgaan met moeite en tegenslag. Voorspoed - nee, dat is pas verdacht, vinden ze.

Schrijven is misschien ook een poging de uitverkoren staat te bereiken: iets maken wat volmaakt is, binnen mijn beperkte mogelijkheden. Ik heb alleen maar dit ene talent, het schrijftalent, verder kan ik niks.

Dat is uitzonderlijk en dat moet je dus koesteren, je moet er alles voor doen. En dat heb ik gedaan. Ik heb ervaren hoe mooi het is om iets te maken dat uit jezelf komt.’

Hoe gaat dat dan? Hebt u een bepaalde schrijfaanpak, of rituelen?

‘Ik schrijf intuïtief en plan niet. Een boek is een sfeer, een stem. Iets heeft je geraakt, een beeld, een herinnering die je niet meer loslaat. Een foto, iets wat iemand zei. En het is niet zomaar, dat juist jij daarop reageert.

Je kunt het koppelen aan een emotie in jezelf, waar je alleen bij kunt via het verhaal dat verteld wil worden. Dus dat verhaal moet je ‘braaf’ volgen. Zonder te weten waarheen.

Als schrijver ben je dan in de positie van de lezer: die weet ook nog niet hoe. Als ik vastzit met schrijven, wacht ik gewoon tot het weer op gang komt.’

‘Duinen en strand zijn altijd anders, met andere kleuren. Ik kom hier dagelijks. Met ontzag en vreugde. Het blijft maar doorgaan, die cyclus van eb en vloed, wind en wolken.’

Is schrijven voor u van levensbelang?

‘Ik vraag me af wat er geestelijk van mij terecht was gekomen zonder het schrijven. Het gaat vanzelf, het verhaal stuwt en stuurt je ergens heen. Via je personages onderzoek je je emoties, dat is heilzaam.

Iets in jou schreeuwt erom betrapte te worden met je eigen woorden. En terwijl het leven vol chaos en losse eindjes is, mag een schrijver werken met de illusie van orde, hij brengt ordening aan in verhaallijnen.’

Maar rijk word je er niet van ...

‘Nee, maar in mijn leven gebeurt altijd wel wat, waardoor ik weer vooruit kan. Daar heb ik op leren vertrouwen. Ik kwam bijna bij het Leger des Heils, berooid, geen relatie, geen huis.

Ik woonde maanden in een barak bij vliegveld Valkenburg, zonder stroom en stromend water. Met nog een paar honderd euro op mijn bankrekening. En toen werd ik ineens gebeld door het Letterenfonds.’

Het Nederlands Letterenfonds steunt schrijvers, het is de financier en aanjager van de literaire sector in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk. Het fonds deelt ook schrijf- en reisbeurzen uit.

Bij Haasnoot, die dan in feite aan de grond zit, ook financieel, is de verbazing groot. Het telefoontje komt als een geschenk uit de hemel. 'Of ik mee wilde naar Spanje! Met andere schrijvers, Bernlef, Arnon Grunberg, Cees Nooteboom.

'Sorry, we kunnen u maar 1800 euro betalen', zei het Fonds nog. Voor mij was dat echter een vorstelijk bedrag. In Spanje zaten we in een prachtig hotel. Bij de balie werd gevraagd naar mijn creditcard. Die heb ik niet, zei ik. Zegt die man verbaasd: "Geen creditcard? Dat ga ik vanavond mijn vrouw vertellen".'

Ook dit boek is doortrokken van een sterk besef van de grote natuur die ons overkoepelt en overleeft, waarin wij opgaan; alles stuift weg. Is natuur uw religie?

'Duinen en strand zijn altijd anders, met andere kleuren. Ik kom hier dagelijks. Met ontzag en vreugde. Het blijft maar doorgaan, die cyclus van eb en vloed, wind en wolken.

Als kind ervoer ik al die ruige natuur, die een passant van je maakt in de eeuwigheid.

En dat is goed zo. Hoe woordelozer, hoe beter. In mijn roman *De heugling* droomt een man over een duinpan, waar zachtjes de wind doorheen gaat, die van de Geest. En dan zegt z'n buurman, dat heb ik ook gedroomd!

Zo steken mensen elkaar aan: met dezelfde droom. Het personage, een rijke man, stelt voor om op zoek te gaan naar die plek en er een koepel overheen te zetten à la het Pantheon in Rome. Met een opening naar de hemel.

Erbinnen mag muziek klinken, voorlezen mag ook, maar geen twist of debat. Wat er is, moet genoeg zijn...
Waarom geven wij ons niet meer over aan het mysterie?

We zijn te hooghartig, ons weten is zo beperkt. Ik geef maar een voorbeeld. Het universum bestaat voor 95 procent uit zwarte materie, maar we weten nog niet eens wat dat is.'

U leeft voor uw boeken, maar meer nog voor uw kinderen, samen lieten jullie dezelfde tatoeage zetten. Maakt vader-zijn het afscheid makkelijker of juist niet?

'Ergens is het fijn dat zij mij nog meedragen of verder dragen als ik al dood ben. Je bent pas dood als iedereen je vergeten is, dat is een Joodse gedachte. Ik vind het fijn dat ik iets van mezelf achterlaat bij hen en dat ze met warmte aan me denken.'

In *Uitzaaien* beschrijft u een bijzondere ervaring in de duinen, ‘de belofte van iets moois dat nog op vervulling wacht, maar dat ik niet met woorden mag bezoedelen’.

‘Ja, daar kan ik niet over praten. Dat moet je van me aannemen. Als je wanhopig bent, zoek je soms een bevestiging, doe je een wens. En bij mij is dat uitgekomen.

Die ervaring in de duinen, in een moeilijke periode rond 2008, heeft mij later geholpen tijdens mijn ziekte. Dit klinkt cryptisch, laat maar rusten - maar er ligt een fundament van vertrouwen in mijn leven. Dat het goed zit.’

Als u nu nog weleens naar de kerk gaat, ervaart u daar dan het bange kind in u? Of zit u er als berustende volwassene?

‘Als volwassene. En die gedragen psalmen vind ik prachtig. Als ik die stiltekoepel in de duinen uit *De heugling* echt kon bouwen, dan mogen er nog wel psalmen klinken, die van 1773 dan.

Je kunt me ‘s nachts wakker maken en dan zing ik ze zo mee. In die samenzang vroeger na de preek zat veel: ontlading, opluchting, saamhorigheid, opgaan in iets veel groters.

Dat is het grootste genot: het verlies van het ego, opgaan in iets anders: in muziek, verrukking, goede gesprekken of seks. Of de natuur. Dat je van je stuk bent gebracht, dat het spraakzame ego even zwijgt.

Ik leer als schrijfdocent dat je je ego moet uitschakelen, je moet toewijden aan wat groter is dan jij: aan dat 'iets' in jou, dat stem wil krijgen. Wees vrij in je hoofd. En als je faalt, wordt dat een schitterende mislukking; wees niet bang.'